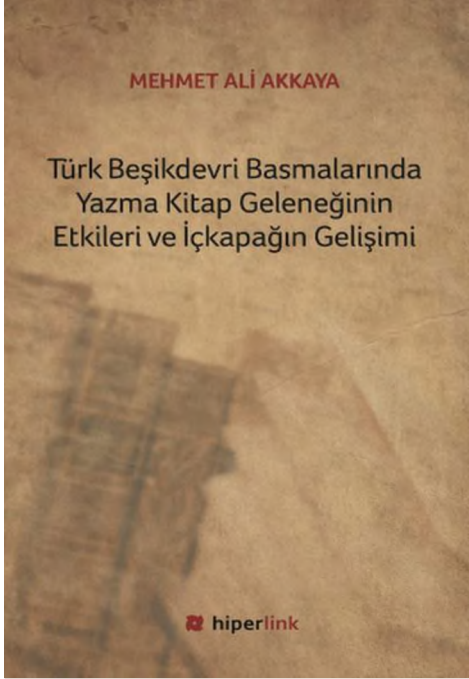

Akkaya, M. A. (2015). Türk beşikdevri basmalarında yazma kitap geleneğinin etkileri ve içkapağın gelişimi. İstanbul: Hiperlink Yayınları, IX, 356 s. : res. ; 21cm. ISBN 978-605-9143-03-5

Effects of Turkish Incunable Manuscript Tradition and Development of Inner Covers

Book Review

This study provides to understand the adventure of the book, which is the longest established and common carrier of the information. Because of that this study investigates the books which published in the first printing house within the specific period.

Bilginin en köklü ve yaygın taşıyıcısı olan kitabın basım serüvenini, geçmişten günümüze hangi aşamalardan geçerek varlık kazandığını bilmek bilginin değerini anlamak için önemli bir adımdır.

Kitapların, bir toplumun kültürünü ve geleneklerini yansıtan önemli araçlar oldukları düşünüldüğünde bilginin toplumsal bir nitelik kazanması ve nesilden nesile aktarılması açısından matbaanın icadı toplumlar için bir mihenk taşı olmuştur.

Ancak birçok toplumda matbaanın geleneksel kültürü yok edeceği düşüncesiyle kullanımı oldukça gecikmiştir. Osmanlı Devleti'nde de kitap yazmacılığı kültürünün zarar göreceği düşüncesiyle matbaanın kabul görmesi uzun zaman almıştır.

Kitap basmacılığının başlangıcı olarak adlandırılan beşikdevri döneminin ülkemiz bağlamında incelendiği eser üç bölümden oluşmaktadır. Eserin başlangıcında yazının tarihçesine, yazının mağara duvarlarından kitaba kadar varlık bulduğu yazı araçlarına değinilerek Osmanlı Devleti'nde yazma kitabın oluşum süreçleri verilmiştir. Kitabın, yazının tarihçesiyle başlaması, medeniyetlerin bilgi ve kültür birikiminin bir sonraki nesle aktarılmasında taşıdığı önemi anlamamızı sağlamakta ve kitabın esas konusu olan iç kapak kavramını temellendirmektedir. Eserde ayrıca Osmanlı'da "te'lif", "tercüme" ve "dikte" gibi yazma kitap türlerinden de bahsedilerek Osmanlı kültüründe yazma kitap geleneğinin önemine de vurgu yapılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'ne matbaanın geç gelme nedenlerinden belki de en önemli olanı; yazma kitap geleneğinin neden kolaylıkla terk edilemediği anlaşılmaktadır.

Eserde değinilen bir diğer önemli nokta da Osmanlı Devleti'nde kitap basmacılığı konusudur. Osmanlı Devleti'nde kitap basmacılığı konusu ele alınırken konunun sınırlılıkları da göz önüne alınarak basımevinin önemi ve tarihçesinden bahsedilip basımevinin Osmanlı'da kullanılmasına kadar geçen süreçte karşılaşılan güçlüklerle, ilk Türk basımevlerine ve bu basımevlerinde basılan kitapların yazı, yapı ve süsleme gibi biçimsel özelliklerinin nasıl olduğuna da değinilmiştir.

Beşikdevri ya da inkunabel kavramlarıyla anlatılmak istenen dönem, her toplumda basımevinin kullanılmaya başlanması ile birlikte başlayan ve o toplumda basımevi kültürünün yerleştiği düşüncesinin oluştuğu anla tamamlanan süreçtir. Eserde de Türk beşikdevri dönemi,

Müteferrika Matbaasında basılan ilk Türkçe kitap olan *Vankulu Lügati* ile başladığı ve Üsküdar basımevinin bastığı üçüncü, ancak Türk basımevlerinden çıkan ilk din kitabı olan “Risale-i Birgivi” ile sona erdiği kabul edilmiştir. Bu sınırlar içerisindeki dönemde basılan kitaplar ve iç kapak özellikleri eserde biçim ve içerik açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Ayrıca Risale-i Birgivi de dâhil olmak üzere Osmanlı Türklerinin kurduğu üç matbaada basılan toplam 46 eserin de yazma eser geleneğinin yansımaları temel alınarak iç kapak özellikleri açısından analiz edilmiş ve bu kitapların ilk ve son sayfaları ile yazma nüshalarının sayfalarından örnekler verilmiştir. Daha önce beşikdevri kavramıyla ilgili yazılan kaynaklarda beşikdevri döneminin farklı dönemleri kapsadığı görülebilmektedir ancak diğer kaynaklarda söz konusu dönemin belirlenme nedenlerinin bu eserde ilişkilendirilenler gibi olmaması da eserin farklı bir bakış açısıyla yazıldığına göstergesidir.

Eserde sunulan gerekçeler ve öneriler Türk beşikdevri konusunda düşünce birliği sağlaması adına ışık tutucu niteliktedir. Eser ayrıca gerek bu konuda gerekse Osmanlı'nın son dönem sosyal ve kültürel ilerlemesine yönelik olarak yapılması planlanan çalışmalarda bir başvuru kaynağı olarak gösterilebilecek niteliktedir.

Arş. Gör. Zarife Yıldırım
Araştırma Görevlisi
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
zarifeyildirim@karatekin.edu.tr